

ศักยภาพและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรสำหรับการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

พูนทรัพย์ เศษศรี*, ขวลิย์ ณ ถลาง, เสรี วงษ์มณฑา, สุทธินันท์ พรหมสุวรรณ

วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา (กรุงเทพฯ)

E-mail: poonsub.sa@ssru.ac*

*ผู้ประสานงานหลัก

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของการท่องเที่ยวจังหวัดยโสธรและเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 26 คน ได้แก่ บุคลากรในหน่วยงานภาครัฐ บุคลากรในหน่วยงานภาคเอกชน นักวิชาการประชาชน และบุคลากรในหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร (NGO) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพด้านการส่งเสริมและการพัฒนาของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์จังหวัดยโสธร มีสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา 2 เรื่องใหญ่ ๆ คือ (1) ระบบการขนส่งจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งยังไม่มีไว้สำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งระบบการขนส่งถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวในการเดินทางเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวและยังสามารถเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวอยากที่จะเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ของจังหวัดยโสธรเพิ่มขึ้น (2) การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ประเพณี อาหารท้องถิ่น ศิลปการแสดง และดนตรีท้องถิ่นที่มีอยู่ในจังหวัดยโสธรสู่สายตาของนักท่องเที่ยวยังมีน้อยเกินไป ถ้าหากมีการทำการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้นจะทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เกิดความอยากที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดยโสธรเพิ่ม ทั้งนี้คาดว่าหากมีการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาทั้ง 2 เรื่องที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะทำให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในอนาคต ในส่วนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธร พบว่า จังหวัดยโสธรมีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม 5 ด้าน คือ ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ด้านประเพณีและเทศกาล ด้านสินค้าและหัตถกรรมจากภูมิปัญญา ด้านอาหารท้องถิ่น และด้านศิลปการแสดงและดนตรีท้องถิ่น ซึ่งสามารถเป็นสิ่งดึงดูดใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธร

คำสำคัญ: ศักยภาพการท่องเที่ยว, อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจังหวัดยโสธร, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดยโสธร

The Potential and the Cultural Identity of Yasothon Province for Cultural Tourism

Poonsup Setsri*, Chawalee Na Thalang, Seri Wongmontha, Suthinan Pomsuwan

College of Management, University of Phayao (Bangkok)

E-mail: poonsub.sa@ssru.ac*

*Corresponding author

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the potential to cultural tourism of Yasothon Province 2) to study the identity to cultural tourism of Yasothon Province. The research used a qualitative method by selecting to interview principle 26 samplings. They were personals in government and private sectors, scholars, general people in the province and personals form non profit organizations. The data method was Triangulation and content analysis. The research results revealed that the Potential Promotion and the Development of cultural tourism based on the identity in Yasothon Province. They were things that should be promoted and developed to serve tourists. 1) Transportation system was regarded important for tourist travels to attractions in Yasothon Province. 2) There were too few public tourist attractions including traditions, local food, performing arts and local music in Yasothon Province for tourists to see. If there were more thase public attractions more people would travel to Yasothon Province. It was expected that the promotion and the development of the two items mentioned above the tourism cultural management of Yasothon Province would be more popular in the future. As for the cultural identity of Yasothon Province it was found that Yasothon had 5 aspects prominent for cultural attractions: traditions and festivals, products and handicrafts from local wisdom, local food, preforming arts and local music which could be attractions in managing cultural tourism in Yasothon Province.

Keywords: Potential Tourism, Identity to Cultural of Yasothon Province, Cultural tourism

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกให้เป็นปลายทางของการท่องเที่ยว เนื่องจากภาพลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวจดจำ คือ ความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประเพณี แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ รวมถึงความเป็นมิตรของประชาชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นจุดแข็งของประเทศเมื่อเทียบกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก ถึงแม้ปัจจุบันประเทศไทยจะประสบปัญหาโรคระบาดเหมือนกับทุกประเทศทั่วโลก แต่เมื่อมีการเปิดประเทศเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวภายหลังสถานการณ์โรคระบาดอยู่ในระดับควบคุมได้ ประเทศไทยก็ยังถูกเลือกให้เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เลือกจะเดินทางมาท่องเที่ยว โดยล่าสุดปี 2021 นิตยสาร CEO-WORLD ได้จัดอันดับประเทศที่ดีที่สุดในมรดกทางวัฒนธรรมประจำปี 2021 โดยประเทศไทยติดอยู่ในอันดับที่ 5 จากทั้งหมด 165 ประเทศทั่วโลก (CEOWORLD Magazine, 2021) ทำให้ประเทศไทยสามารถที่จะจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ โดยการนำเสนอการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะในแต่ละพื้นที่กระจายอยู่ใน 77 จังหวัดทั่วประเทศทั้งที่อยู่จังหวัดเมืองหลักของการท่องเที่ยวและจังหวัดเมืองรองที่รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนให้มีการจัดการท่องเที่ยวขึ้น เพื่อเป็นการกระจายรายได้จากนักท่องเที่ยวไปสู่ชุมชน

ทั้งนี้ จังหวัดยโสธรเป็นอีกหนึ่งในจังหวัดเมืองรองที่รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนให้มีการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งจังหวัดยโสธรเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีพื้นที่ในการบริหารจัดการอยู่ทั้งหมด 9 อำเภอ โดยมีคำขวัญประจำจังหวัดคือ “เมืองบังไฟโก้ แดงไหมหวาน หมอนขวานผ้าขิด แหล่งผลิตข้าวหอมมะลิ” ซึ่งจากคำขวัญสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนจังหวัดยโสธรที่มีความน่าสนใจสามารถนำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกทำการศึกษาวิจัยใน 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองยโสธร อำเภอมหาชนะชัย อำเภอคำเขื่อนแก้ว และอำเภอป่าดัว เนื่องจากทั้ง 4 อำเภอนี้มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมที่ถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดยโสธร คือ อำเภอเมืองยโสธร มีแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ของชุมชน และวิถีชีวิตของชุมชนเก่าแก่ของจังหวัด รวมถึงประเพณีที่โด่งดังเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวคือประเพณีบุญบังไฟ อำเภอคำเขื่อนแก้ว มีแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนประวัติศาสตร์ของชุมชนและความเชื่อของคนอีสาน อำเภอมหาชนะชัยที่มีความโดดเด่นเกี่ยวกับประเพณีที่สะท้อนวิถีชีวิตและศาสนา และอำเภอป่าดัว มีแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาและหัตถกรรม ทั้งนี้แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ นี้ ยังขาดการส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเลือกมาท่องเที่ยวเฉพาะในช่วงประเพณีบุญบังไฟเท่านั้น แต่ถ้าหากมีการส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว จะทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดยโสธรมากขึ้น

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยตัดสินใจเลือกศึกษาศักยภาพและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัดยโสธร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาศักยภาพและอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดยโสธร ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กึ่งโครงสร้างกับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้กลุ่มเป้าหมายหลักสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธร โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักมาจากผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยงานหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายในการให้ข้อมูล เจ้าของกิจการธุรกิจบริการ ประชาชนในพื้นที่ บุคลากรผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งเป็น 5 กลุ่มได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ ประชาชน และหน่วยงาน NGO จำนวนทั้งหมด 26 คน และนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) แยกตามวัตถุประสงค์ซึ่งมีวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์	เครื่องมือในการศึกษา	การวิเคราะห์ผลการศึกษา	ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา
1. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. ลงพื้นที่ตรวจสอบด้านศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร 3. การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง	การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์ของจังหวัดยโสธร
2. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. ลงพื้นที่ตรวจสอบด้านศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร 3. การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง	การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของจังหวัดยโสธรที่จะนำมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธร

ผลการวิจัย

จากศึกษาศักยภาพและอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดยโสธร โดยการลงพื้นที่การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 5 กลุ่ม ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ ประชาชน และหน่วยงาน NGO ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. ศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย

1.1 ศักยภาพด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยวจังหวัดยโสธร 10 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน นักวิชาการ ประชาชนและหน่วยงาน NGO มีความคิดเห็นเหมือนกันว่า การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรควรได้รับการส่งเสริมในเรื่องของถนนและเส้นทางเข้าแหล่งท่องเที่ยว ป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร ส่วนสิ่งที่จำเป็นต้องพัฒนาเร่งด่วนคือ การให้บริการรถประจำทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากภายในจังหวัดยโสธรยังไม่มีจัดการด้านรถประจำทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว

2) ด้านสิ่งดึงดูดใจหรือแหล่งท่องเที่ยว โดยหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ ประชาชน มีความเห็นเหมือนกันว่าจังหวัดยโสธรมีสิ่งดึงดูดใจด้านวัฒนธรรมที่โดดเด่น ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัด ประเพณี ภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งควรส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ เพื่อให้กลายเป็นสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธร ส่วนหน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงาน NGO มีความเห็นเหมือนกันว่าจังหวัดยโสธรมีความโดดเด่นทางด้านความเป็นเอกลักษณ์เกี่ยวกับประเพณีและภูมิปัญญา จึงควรที่ได้ได้รับการส่งเสริมให้กลายเป็นสิ่งดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจังหวัดยโสธร

3) ด้านที่พัก โดยหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน นักวิชาการ ประชาชน และหน่วยงาน NGO มีความเห็นเหมือนกันว่าจังหวัดยโสธรมีความพร้อมด้านที่พักเนื่องจากมีความหลากหลายของประเภทที่พัก ที่พักรมีความสะอาดและปลอดภัย ที่พักรมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ดังนั้นจังหวัดยโสธรควรที่จะส่งเสริมให้ที่พักรมีสภาพดีพร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา

4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โดยหน่วยงานภาครัฐ ประชาชน มีความคิดเห็นเหมือนกันว่า สิ่งอำนวยความสะดวกคือ ร้านอาหาร ที่พัก ถนนเข้าแหล่งท่องเที่ยว ร้านขายของฝากของที่ระลึก ภายในจังหวัดยโสธรมีให้เพียงพอที่จะใช้ในการรองรับการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในอนาคต ส่วนหน่วยงานภาคเอกชน นักวิชาการ และหน่วยงาน NGO มีความคิดเห็นเหมือนกันว่าควรส่งเสริมร้านอาหาร ที่พัก และร้านขายของฝากของที่ระลึก เพราะถือเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวเมื่อเดินทางท่องเที่ยว

5) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน นักวิชาการ ประชาชนและหน่วยงาน NGO มีความคิดเห็นเหมือนกันว่าภายในชุมชนมีกิจกรรมที่ควรส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรม ได้แก่ การทำพวงกุญแจหมอนชิตโดยให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำการให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมร่ายรำในขบวนแห่ของงานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนจะทำให้

นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ใหม่ และทำให้อยากมาท่องเที่ยววยโสธรซ้ำอีกครั้ง และอาจจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการบอกต่อให้กับผู้ที่สนใจอยากจะมาท่องเที่ยวจังหวัดยโสธร

6) ด้านบริการเสริมสำหรับการท่องเที่ยว โดยหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน นักวิชาการ ประชาชนและหน่วยงาน NGO มีความคิดเห็นเหมือนกันว่าบริการเสริมอื่น ได้แก่ ตู้ ATM ของธนาคารต่าง ๆ ระบบสัญญาณ Internet โรงพยาบาล ปั้มน้ำมัน ร้านสะดวกซื้อ มีเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว ดังนั้นควรมีการดูแลสิ่งเหล่านี้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา

7) ด้านบรรยากาศ โดยหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน นักวิชาการ ประชาชน และหน่วยงาน NGO มีความคิดเห็นเหมือนกันว่าสภาพภูมิทัศน์โดยรวมของแหล่งท่องเที่ยว อันได้แก่ ความร่มรื่นของแหล่งท่องเที่ยว ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ความเป็นมิตรของประชาชนในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมควรได้รับการส่งเสริมเพื่อให้บรรยากาศนั้นสะท้อนความเป็นจังหวัดยโสธร

8) ด้านความเป็นมิตรของประชาชน โดยหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน นักวิชาการ ประชาชนและหน่วยงาน NGO มีความคิดเห็นเหมือนกันว่าความเป็นมิตรของประชาชนในท้องถิ่นควรได้รับการส่งเสริม เนื่องจากชนคนยโสธรเป็นคนที่ชอบให้การช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ ๆ การให้ความเป็นกันเองกับนักท่องเที่ยวและดูแลเหมือนเป็นญาติ เป็นคนในครอบครัว สำหรับประชาชนได้ให้ความเห็นว่าความเป็นมิตรของประชาชนคนได้รับการส่งเสริมอันได้แก่ การให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยว การให้ความเป็นกันเองและความใจดีคอยดูแลนักท่องเที่ยวเปรียบเสมือนญาติ และคนในครอบครัว การยินดีให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมภายในชุมชน

9) ด้านเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน นักวิชาการ และหน่วยงาน NGO มีความคิดเห็นเหมือนกันว่าควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้มีความรู้ด้านวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว การเป็นผู้ที่มีมารยาทที่สุภาพและมีอัธยาศัยที่ดีด้านการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวของบริษัทนำเที่ยว ภาครัฐ นักวิชาการ ประชาชนและหน่วยงาน NGO มีความคิดเห็นเหมือนกันว่าควรส่งเสริมให้มีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับช่วงวันเวลาที่ทางจังหวัดยโสธรได้มีการจัดงานประเพณีหรือเทศกาลนั้น ๆ ขึ้น เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมและได้สัมผัสบรรยากาศของงานประเพณีหรือเทศกาลนั้น สำหรับภาคเอกชนให้ความเห็นว่านอกเหนือจากการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับช่วงวันเวลาที่ทางจังหวัดยโสธรได้มีการจัดงานประเพณีหรือเทศกาลนั้น ๆ ขึ้นแล้ว ยังต้องส่งเสริมเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะถูกนำมาไว้ในโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมได้

10) ด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวของบริษัทนำเที่ยว โดยหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน นักวิชาการ ประชาชน และหน่วยงาน NGO มีความเห็นเหมือนกันว่าบริษัทนำเที่ยวมีการจัดทำโปรแกรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เน้นเฉพาะเชิงวัฒนธรรมน้อยอยู่ ดังนั้นควรมีได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ต่างๆ

1.2 ศักยภาพด้านการรองรับ โดยภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ ประชาชนและหน่วยงาน NGO มีความคิดเห็นเหมือนกันว่า พื้นที่ การจัดการขยะและน้ำเสีย การจัดการระบบ

การจราจรจังหวัดยโสธร มีระบบการจัดการพื้นที่ ชยะ น้ำเสีย และการจราจรภายในจังหวัด ที่สามารถอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเมื่อมาท่องเที่ยวภายในจังหวัดยโสธรได้ เพราะจังหวัดยโสธรได้รางวัลเมืองน่าอยู่สุโลกยั่งยืน หรือ One Planet City Challenge (OPCC) ประจำปี 2561 จัดโดยกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (WWF) โดยที่เมืองยโสธรโดดเด่นด้านวิธีการจัดการกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เป็นเลิศ พร้อมมุ่งมั่นก้าวสู่เมืองที่มีการเดินทางสัญจรอย่างยั่งยืน รวมถึงจัดการระบบการคมนาคมภายในเมืองให้สะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้รับรางวัลจังหวัดสะอาดระดับประเทศ ด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

1.3 ศักยภาพด้านการส่งเสริมและการพัฒนา โดยภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ ประชาชนและหน่วยงาน NGO มีความคิดเห็นเหมือนกันว่าสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา มี 2 เรื่องใหญ่ ๆ คือ (1) ระบบการขนส่งจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ไม่ยังมีไม่ไวสำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว (2) การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ประเพณี อาหารท้องถิ่น ศิลปการแสดง และดนตรีท้องถิ่นที่มีอยู่ในจังหวัดยโสธรสู่สายตาของนักท่องเที่ยวยังมีน้อยเกินไป

2. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธร ที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด ประกอบด้วย

2.1 อัตลักษณ์ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สรุปได้ว่า หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงาน ภาคเอกชน นักวิชาการ ประชาชนและหน่วยงาน NGO มีความคิดเห็นเหมือนกันว่าแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรที่จะนำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ วัดมหาธาตุ พระธาตุยโสธรหรือพระธาตุอานนท์ พระธาตุก่องข้าวน้อย ย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่า วิมานพญาสถาน(พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ) ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองยโสธร แหล่งโบราณสถานบ้านสงเปือย เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเหล่านี้คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาที่สำคัญที่แสดงถึงความเป็นจังหวัดยโสธร และมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์และการพัฒนาให้เป็นที่รู้จักของผู้ที่สนใจด้านวัฒนธรรม

2.2 อัตลักษณ์ด้านประเพณีท้องถิ่นและเทศกาล สรุปได้ว่า หน่วยงานภาคเอกชน นักวิชาการ และภาคประชาชน มีความคิดเห็นเหมือนกันว่าประเพณีท้องถิ่นและเทศกาลที่สามารถนำมาเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรที่จะนำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก ประเพณีจุดไฟตุ้มกาคืนวันออกพรรษา และงานนมัสการพระธาตุอานนท์ สำหรับภาครัฐให้ความเห็นว่าเป็นประเพณีท้องถิ่นและเทศกาลที่สามารถนำมาเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรที่จะนำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนอกเหนือจากประเพณีที่หน่วยงานภาคเอกชน นักวิชาการ และภาคประชาชนให้ความคิดเห็นไว้ คือ ประเพณีบุญคูณลาน ซึ่งเป็นประเพณีเกี่ยวกับการทำบุญให้กับการเก็บเกี่ยวข้าวของชาวนา นอกจากนี้หน่วยงาน NGO มองว่าประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก ประเพณีจุดไฟตุ้มกาคืนวันออกพรรษา สามารถนำมาเป็นประเพณีท้องถิ่นและเทศกาลที่สามารถนำมาเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธร เนื่องจากเป็นประเพณีที่ประชาชนคนไทยรู้จัก

2.3 อัตลักษณ์ด้านสินค้าหัตถกรรมจากภูมิปัญญา สรุปลได้ว่า หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ประชาชน นักวิชาการและหน่วยงาน NGO มีความคิดเห็นเหมือนกันว่าสินค้าหัตถกรรมจากภูมิปัญญาที่สามารถนำมาเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรที่จะนำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือ หัตถกรรมหมอนขานผ้าซิด การแกะลายบังไฟ การทำมาลัยข้าวตอก การจักสานจากไม้ไผ่และหวาย ผ้าทอพื้นเมือง ผ้าฝ้ายยกดอกย้อนสีสรรมาชาติ

2.4 อัตลักษณ์ด้านอาหารท้องถิ่น สรุปลได้ว่า หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ประชาชน นักวิชาการและหน่วยงาน NGO มีความคิดเห็นเหมือนกันอาหารท้องถิ่นที่ถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดยโสธรและสามารถนำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธร คือ ลาบยโส ปลาต้ม ขนมหวานลอดช่อง และ ข้าวปุ้น (ขนมจีน) น้ำวุ้นสูตรเวียดนาม เพราะเป็นอาหารที่มีรสชาติเป็นเอกลักษณ์ของคนยโสธร

2.5 อัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดงและดนตรีท้องถิ่น สรุปลได้ว่า หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และประชาชนมีความคิดเห็นเหมือนกันว่าอัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดงและดนตรีท้องถิ่นของจังหวัดยโสธรที่จะสามารถมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธร คือ หมอลำพื้นบ้าน (หมอลำกลอน) หมอลำเพลิน การแสดงฟ้อนกลองดุ่ม การแสดงกลองยาวและ การแสดงเป่าแคน ในส่วนความคิดเห็นของ นักวิชาการ และหน่วยงาน NGO มองว่าว่าอัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดงและดนตรีท้องถิ่นของจังหวัดยโสธรที่จะสามารถมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธร คือ หมอลำพื้นบ้าน (หมอลำกลอน) หมอลำเพลิน และการแสดงเป่าแคน เนื่องจากการแสดงที่นำเอาดนตรีพื้นบ้านร่วมกับเครื่องดนตรีสากลมาประกอบการแสดง เช่น แคน กลอง พิณ กีตาร์ เป็นต้น

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากการศึกษาศักยภาพของการท่องเที่ยวอันประกอบด้วย

1. ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา 3 ด้าน คือ

1.1 ศักยภาพด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยวจังหวัดยโสธร 10 ด้าน ได้แก่ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจหรือแหล่งท่องเที่ยว ด้านที่พัก ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านบริการเสริมสำหรับการท่องเที่ยว ด้านบรรยากาศ ด้านความเป็นมิตรของประชาชนในท้องถิ่น ด้านเจ้าหน้าที่ของรัฐ และด้านการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวของบริษัทนำเที่ยว ซึ่งมีศักยภาพที่จะใช้สำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธร และควรได้รับการส่งเสริมจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุษณีย์ ฝาสุขและสันติธร ภูริภักดี (2560) เรื่อง ศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเสม็ดนางชี ตำบลคลองเคียน อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวของเสม็ดนางชีอันได้แก่ ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสภาพทางกายภาพ มีศักยภาพที่ใช้ในการรองรับการท่องเที่ยวในเสม็ดนางชี เนื่องจากเสม็ดนางชีเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในปัจจุบันของจังหวัดพังงา และมีอากาศที่บริสุทธิ์เหมาะสำหรับการท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางมาท่องเที่ยวที่เสม็ดนางชี ตำบลคลองเคียน อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา

1.2 ศักยภาพด้านการรองรับนักท่องเที่ยวจังหวัดยโสธร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่การจัดการขยะและน้ำเสีย การจัดการระบบการจราจร พบว่า จังหวัดยโสธรมีระบบการจัดการพื้นที่ขยะ น้ำเสีย และการจราจรภายในจังหวัด ที่สามารถอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเมื่อมาท่องเที่ยวภายในจังหวัดยโสธรได้ เพราะจังหวัดยโสธรได้รางวัลเมืองน่าอยู่สู่โลกยั่งยืน หรือ One Planet City Challenge (OPCC) ประจำปี 2561 จัดโดยกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (WWF) โดยที่เมืองยโสธรโดดเด่นด้านวิถีการจัดการกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เป็นเลิศ พร้อมมุ่งมั่นก้าวสู่เมืองที่มีการเดินทางสัญจรอย่างยั่งยืน รวมถึงจัดการระบบการคมนาคมภายในเมืองให้สะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้รับรางวัลจังหวัดสะอาดระดับประเทศ ด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยสอดคล้องกับงานวิจัยของอรกนก มณเฑียร (2560) เรื่องแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลปลาเค้า อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก คือเส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสามารถนำรถส่วนตัวเข้าไปได้อย่างสะดวกและปลอดภัย สร้างความมั่นใจแก่นักท่องเที่ยว

1.3 ศักยภาพด้านการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร พบว่า สิ่งที่ได้รับรับการส่งเสริมและพัฒนา มี 2 เรื่องใหญ่ ๆ คือ (1) ระบบการขนส่งจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ไม่ยังมีไม่ไวสำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว (2) การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ประเพณี อาหารท้องถิ่น ศิลปการแสดง และดนตรีท้องถิ่นที่มีอยู่ในจังหวัดยโสธรสู่สายตาของนักท่องเที่ยวยังมีน้อยเกินไป สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร ถาวรวิสิทธิ์ และเสรี วงษ์มณฑา (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน พบว่า จังหวัดน่านควรมีการส่งเสริมการโฆษณาประชาสัมพันธ์พัฒนาการตลาดเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวโดยเน้นการใช้สื่อออนไลน์ และการพัฒนาเครือข่ายภาคีท่องเที่ยวเพื่อยกระดับคุณภาพของการบริการของบุคลากรท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ ธโนภานุวัฒน์ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวต้นแบบเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตชนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า เขตชนบุรีควรมีการส่งเสริมและพัฒนาเส้นทาง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายเส้นทาง

ทั้งนี้จากผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำให้ทราบว่าจังหวัดยโสธรมีศักยภาพด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยว ศักยภาพด้านการรองรับ และศักยภาพด้านการส่งเสริมและการพัฒนา ที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรด้านการวางแผนการท่องเที่ยวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธร พบว่า จังหวัดยโสธรมีความโดดเด่น 5 ด้าน ได้แก่ 1) อัตลักษณ์ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ วัดมหาธาตุ พระธาตุยโสธรหรือพระธาตุอานนท์ พระธาตุก่องข้าวน้อย ย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่า วิมานพญาถ่าน (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ) ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองยโสธร แหล่งโบราณสถานบ้านสงเปือย 2) อัตลักษณ์ด้านประเพณีและเทศกาล ได้แก่ ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก ประเพณีจุดไฟตูมกาคืนวันออกพรรษา และงานนมัสการพระธาตุอานนท์

3) อัตลักษณ์ด้านสินค้าหัตถกรรมจากภูมิปัญญา ได้แก่ หัตถกรรมหมอนหวานผ้าขิด การแกะลายบังไฟ การทำมาลัยข้าวตอก การจักสานจากไม้ไผ่และหวาย ผ้าทอพื้นเมือง ผ้าฝ้ายยกดอกย้อมสีธรรมชาติ 4) อัตลักษณ์ด้านอาหารท้องถิ่น ลาบยโส ปลาสาม ขนมหวานลอดช่อง และ ข้าวปุ้น (ขนมจีน) น้ำวุ้นสุตรวีตนาม และ 5) อัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดงและดนตรีท้องถิ่น ได้แก่ หมอลำเพลิน การแสดงฟ้อนกลองตุ้ม การแสดงกลองยาวและ การแสดงเป่าแคน ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรทั้ง 5 ด้านสามารถนำมาใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรได้ เนื่องจากมีความน่าสนใจทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาวิถีชีวิต ประเพณี และการถ่ายทอดส่งต่อให้กับคนรุ่นหลังได้เรียนรู้

จากการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรทำให้ทราบว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมทั้ง 5 ด้านของจังหวัดยโสธรนำมาใช้ในการจัดการวางแผนเส้นทางท่องเที่ยวเกี่ยววัฒนธรรมอีสาน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนตัวเอง เช่น ตำบลฟ้าหยาด จะมีประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก ซึ่งมาลัยข้าวตอกทำมาจากข้าวเปลือกที่ผ่านการคั่ว ข้าวเปลือกที่โดนไฟจะแตกเป็นดอกสีขาว ชาวบ้านจะนำมาร้อยเป็นมาลัยที่สวยงามเพื่อนำไปถวายเป็นพุทธบูชาในช่วงวันมาฆบูชา แทน "ดอกมณฑารพ" แห่งสรวงสวรรค์ เพื่อบูชาพระพุทธเจ้า

ภาพที่ 1 ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก อำเภอ มหาชนะชัย จังหวัดยโสธร
ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร, 2560

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรที่ควรได้รับการส่งเสริมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์ของจังหวัดยโสธร

1. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนากิจกรรมด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2. ควรศึกษาแนวทางการสร้างแอปพลิเคชันที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวจังหวัดยโสธรที่เชื่อมโยงกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ตัวเข้าเยี่ยมชม แหล่งท่องเที่ยว สินค้าพื้นถิ่น ฯลฯ

3. ควรศึกษาพฤติกรรมและการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเกี่ยวกับศักยภาพและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธรสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). *สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเดือนตุลาคม พ.ศ. 2564*. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2565. จาก https://www.mots.go.th/download/article/article_20211125163920.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2561). *การท่องเที่ยวจังหวัดยโสธร*. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2565. จาก <https://i-san.tourismthailand.org/1831/>
- ณัฐกรณ์ ธนानันต์ และนพดล ตั้งสกุล. (2564). การถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย กรณีศึกษาในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชีย. *สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวิจัย*, 20(1), 1-20.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2551). *การท่องเที่ยวไทย นานาชาติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย.
- ศิริพร ถาวรวิสิทธิ์ และเสรี วงษ์มณฑา. (2564). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 26(1), 244-256.
- สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2551). *การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอมะเข่ จังหวัดกำแพงเพชร* (รายงานการวิจัย). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร. (2560). *กิจกรรมงานประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก ปี พ.ศ. 2560*. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2565, จาก <https://district.cdd.go.th/mahachanachai/2017/02/15>.
- สุชาติ ธโนภาณุวัฒน์. (2564). แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวต้นแบบเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 15(1), 131-150.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2564). *เอกสารประกอบการสอนเรื่ององค์ประกอบการท่องเที่ยว 10As* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา.
- อรกนก มนต์เตียร. (2560). เรื่องแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลปลาเค้า อำเภอมะเข่ อำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ. *วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(2), 31-42.

อุษณีย์ ผาสุขและสันติธร ภูริภักดี. (2560). *การศึกษาศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเสริมมีดนางชี ตำบลคลองเคียน อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร*. (เอกสารนำเสนอ). การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 9. ราชมงคลสร้างสรรค์กับนวัตกรรมที่ยั่งยืนสู่ประเทศไทย 4.0: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, นนทบุรี, ประเทศไทย.

Barisic, P. & Blazevic, Z. (2014). Visual Identity Components of Tourist Destination. *World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Social, Management, Economics and Business Engineering*, 8(7), 2179-2183.

David, W. Howell. (1993). *Passport: An Introduction to the Travel and Tourism Industry*. South Western Publishing Co. *EOWORLD Magazine*. *World's Best Countries for Cultural Heritage Influence*. Retrieved 12 January 2023, From <https://ceoworld.biz/2021/01/31/best-countries-for-cultural-heritage-influence-2021/>